

de mos

Jaargang 35
Juli/Augustus 2019

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

7

N i D i

inhoud

- 1 Studenten uit 'gebroken' gezinnen vaker uit huis
- 5 Jonge vluchtelingen en hun onderwijsprestaties
- 8 'Kleine luyden' waren vroeger ook echt klein

Foto: Ferdi de Gier/Flickr

Studenten uit 'gebroken' gezinnen vaker uit huis

LONNEKE VAN DEN BERG & RUBEN VAN GAALLEN

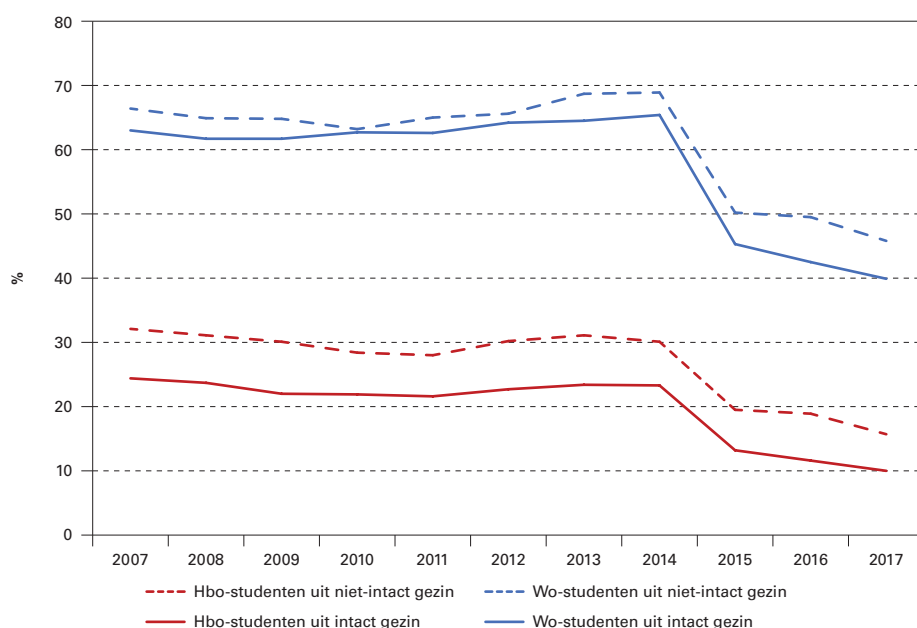
Het opgroeien in een gezin waarin de ouders niet bij elkaar zijn heeft een grote invloed op de kans om vroeg uit huis te gaan. Is dit bij studenten ook zichtbaar en welke rol spelen de financiële middelen van de ouders? Na de invoering van het leenstelsel blijkt de kans om uit huis te gaan te zijn gedaald voor zowel hbo- als wo-studenten. Deze daling is echter minder sterk voor wo-studenten uit gebroken gezinnen. Een hoger inkomen van de ouders vergroot voor deze studenten de kans om uit huis te gaan.

Er groeien steeds meer kinderen op in een gebroken of, zoals dat heet, 'niet intact' gezin. Het opgroeien in een gezin waar de ouders niet meer bij elkaar zijn kan een effect hebben op transitie later in de levensloop van het kind. Eén van die transitie is het uit huis gaan. De leeftijd waarop jongvolwassenen uit huis gaan loopt sterk uiteen. Waar sommigen al op achttienjarige leeftijd op kamers gaan, wonen anderen tot na hun dertigste bij hun ouders. De gezinsstructuur speelt hierin een belangrijke rol. Jongvolwassenen die in een 'niet intact' gezin opgroeien gaan gemiddeld op jongere leeftijd uit huis dan jongvolwassenen die in een intact gezin opgroeien. Dit kan verklaard worden aan de hand van verschillen tussen deze twee groepen in de factoren die ofwel het bij de ouders wonen of juist het op kamers gaan aantrekkelijk maken. Hieronder vallen onder andere de woonomstandigheden, het hebben van een goede band met de ouders, en het beschikken over voldoende financiële middelen om uit huis te gaan. De beslissing om uit huis te gaan valt vaak samen met andere veranderingen in de jongvolwassen levensfase zoals gaan studeren aan een hogere onderwijsinstelling, beginnen met werken of gaan samenwonen met een partner.

Gezinsstructuur en trend in uit huis gaan

Hoewel voor sommigen de studententijd onlosmakelijk verbonden is met op kamers gaan, komt thuiswonen gedurende de studie ook veel voor. In 2015 is het sociaal leen-

Figuur 1. Het percentage hbo- en wo-studenten dat uit huis is gegaan binnen 16 maanden na de start van de studie, naar gezinssituatie, 2007-2017

Bron: CBS.

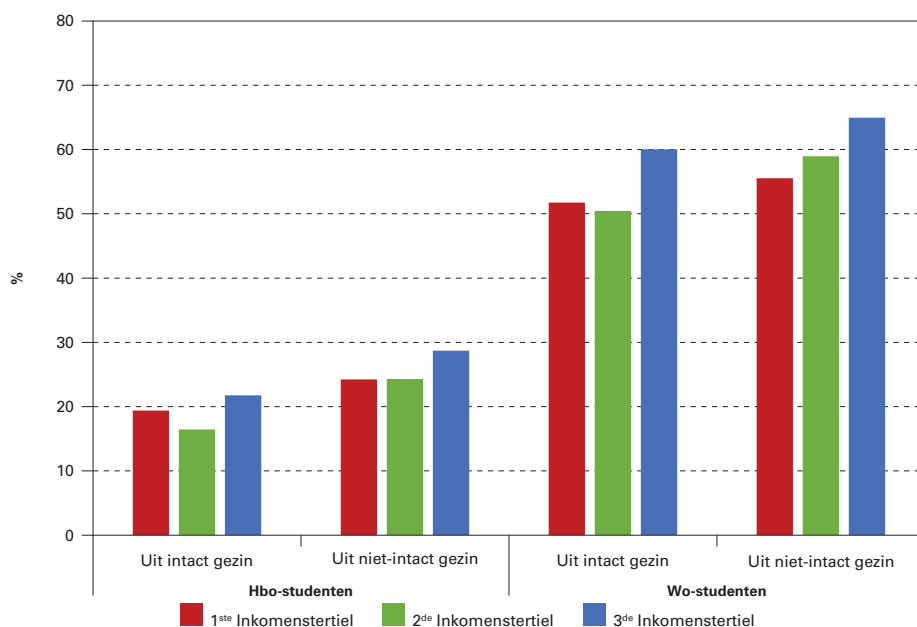
stelsel ingevoerd en de basisbeurs afgeschaft. Dit heeft een sterke invloed gehad op de financiële middelen die studenten hebben om uit huis te gaan. Om het effect van deze maatregel te bestuderen, hebben we gekeken naar de woonbeslissingen van studenten die direct na het behalen van het havo- of vwo-diploma zijn doorgestroomd naar het hoger onderwijs. Figuur 1 toont voor deze studenten de trend om uit huis te gaan binnen zestien maanden na het begin van de studie. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen hbo- en wo-studenten en tussen studenten uit intacte en niet-intacte gezinnen. In deze figuur wordt rekening gehouden met de achtergrondkenmerken zoals migratieachtergrond en geslacht (zie kader). Uit de figuur blijkt dat wo-studenten veel vaker uit huis gaan dan hbo-studenten. Een verklaring hiervoor is dat wo-studenten gemiddeld ouder zijn en dat de afstand van het ouderlijk huis tot de universiteit gemiddeld groter is dan

de afstand van het ouderlijk huis tot de hogeschool. Na de invoering van het sociaal leenstelsel is de kans om uit huis te gaan zowel onder hbo- als wo-studenten sterk gedaald. Waar voor de invoering van het sociaal leenstelsel ongeveer 23 procent van de hbo-studenten en 63 procent van de wo-studenten uit huis ging, is dat voor het studiejaar 2017-2018 11 procent van de hbo-studenten en 41 procent van de wo-studenten (niet in figuur). Uit de figuur blijkt dat studenten uit niet-intacte gezinnen vaker uit huis gaan. Sociale en economische omstandigheden in het ouderlijk huis kunnen maken dat studenten uit niet-intacte gezinnen een sterkere behoefte hebben om op zichzelf te wonen. Dit verschil is over de hele periode naar verhouding groter onder hbo- dan onder wo-studenten. Mogelijk speelt hier ook de afstand tot het ouderlijk huis een rol; voor hbo-studenten wordt de beslissing om uit huis te gaan vermoedelijk minder vaak gedreven door een grote afstand tot de hoger onderwijsinstelling en hangt daarom vaker af van de omstandigheden in het ouderlijk huis. Tot slot blijkt uit de figuur dat voor wo-studenten de daling in de kans om uit huis te gaan iets sterker is voor jongvolwassenen uit intacte gezinnen. Een vraag is hoe dit zich in de toekomst voortzet, aangezien in 2017 het verschil tussen jongvolwassenen uit intacte en niet-intacte gezinnen weer iets afnam. Jongvolwassenen uit niet-intacte gezinnen hebben mogelijk sterkere drijfveren om uit huis te gaan. Voor jongvolwassenen uit intacte gezinnen is na het wegvallen van de basisbeurs het ouderlijk huis vaker een aantrekkelijk alternatief voor uit huis gaan.

Inkomen ouders

Zowel de financiële middelen van de studenten zelf, zoals de basisbeurs, als de financiële middelen van de ouders spelen een rol bij de beslissing om uit huis te gaan. In figuur 2 kijken we naar de verschillen in het uit huis gaan per inkomensgroepen (van ouders) voor hbo- en wo-studenten uit intacte en niet-intacte gezinnen. We delen de inkomens van ouders in drie gelijke groepen (zogenaamde tertiëlgroepen, zie kader) in. In het verklaren van de beslissing om uit huis te gaan controleren we voor andere achtergrondkenmerken zoals migratieachtergrond en het jaar van studeren. Bij de intacte gezinnen zien we dat het inkomen een ongelijk effect heeft. Hbo- en wo-studenten uit intacte gezinnen, waarvan de ouders een inkomen in het hoogste (derde) tertiël hebben, gaan het vaakst uit huis, vermoedelijk doordat zij meer financiële middelen hebben om uit huis te gaan. Hoewel ouders uit het tweede inkomens tertiël meer financiële middelen hebben dan die uit het eerste inkomens tertiël, zien we dat deze studenten niet vaker of in het geval van hbo zelfs minder vaak uit huis gaan. Dit komt overeen met bevindingen uit eerder onderzoek en kan verklaard worden aan de hand van minder goede woonomstandigheden in het ouderlijk huis van studenten in het eerste inkomens tertiël – voor deze studenten is thuis blijven wonen minder aantrekkelijk en mogelijk biedt het krijgen van een aanvullende beurs de financiële ruimte om uit huis gaan. Als we echter kijken naar de niet-intacte gezinnen zien we in het geval van hbo-stu-

Figuur 2. Het percentage hbo- en wo-studenten dat uit huis is gegaan binnen 16 maanden na de start van de studie, naar gezinssituatie en inkomensgroep van de ouders, in de periode 2007-2017

Bron: CBS.

Foto: Jos @ FPS-Groningen/Flickr

denten geen verschil tussen het eerste en tweede inkomenstertiel en in het geval van wo-studenten een evenredig verband. Dit verband verschilt mogelijk van het verband gevonden voor de intacte gezinnen omdat voor studenten uit niet-intacte gezinnen er vaker sociale omstandigheden in het ouderlijk huis zijn die thuis wonen minder aantrekkelijk maken. De ouder-kindrelatie is in deze gezinnen gemiddeld minder sterk en vaker conflictueus. Verklaringen hiervoor zouden kunnen zijn dat het kind tussen de ouders in komt te staan door conflicten tussen de ouders, een lager emotioneel welzijn van de ouders als gevolg van de scheiding, of de aanwezigheid van een stiefouder. Deze jongvolwassenen willen daarom sneller uit huis en voor hen biedt het hebben van meer financiële middelen, via de ouders, ook een grotere mogelijkheid om aan deze sterkere behoefte tegemoet te komen.

Stiefouders

Een factor die tot nog toe buiten beschouwing is gebleven is de precieze gezinsstructuur. Het hebben van een stiefouder wordt in de literatuur

vaak beschouwd als een 'push factor' om uit het ouderlijk huis te vertrekken. Hierbij is het idee dat de komst van een stiefouder een stressvolle verandering is. Zowel de stiefouder als het kind kunnen ambivalente gevoelens hebben over de rollen in het nieuwe samengestelde gezin, en dit kan soms zelfs conflicten met zich mee brengen. Zelfstandig wonen kan dan voor rust zorgen. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat kinderen, zeker de laatste die thuis woont, minder terughoudend zijn het ouderlijk huis te verlaten, juist omdat de moeder of vader een partner heeft en dus niet alleen in het huishouden achterblijft. Figuren 3 en 4 geven de percentages aan van uit huis gaan binnen zestien maanden na de start van de studie naar geslacht en gezinssituatie voor respectievelijk hbo- en wo-studenten. In de cijfers is wederom rekening gehouden met verschillende achtergrondfactoren en het jaar van studeren. Mannen gaan minder vaak uit huis dan vrouwen. Dit is in lijn met eerdere bevindingen die laten zien dat mannen gedurende hun levensloop hun transities op een latere leeftijd maken. Studenten die opgroeien in een intact gezin gaan het

DATA EN METHODE

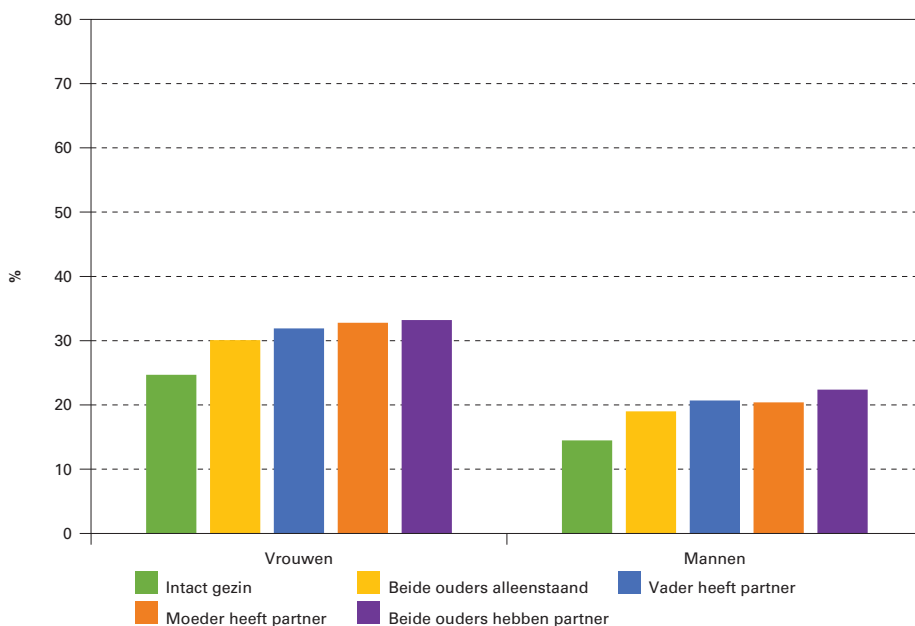
Dit onderzoek is gebaseerd op gegevens uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De gebruikte gegevens bevatten demografische informatie over kinderen, de ouders en huishoudens. Verder bevat het bestand uitgebreide informatie over de vooropleiding, de huidige opleiding, sociaaleconomische middelen en de partnerrelatie van de ouders.

De uitkomstvariabele voor de analyses is uit huis gaan. Studenten worden gezien als uit huis als zij niet meer ingeschreven staan op hetzelfde adres als hun ouders, dus als ze ofwel zelfstandig, of met een partner, of met huisgenoten wonen. Deze variabele wordt gebaseerd op gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP). Als ouders niet meer bij elkaar wonen maar we met een andere partner op hetzelfde adres staan ingeschreven, dan noemen we deze partner de stiefouder van het kind.

Het inkomen van de ouders is verdeeld in drie groepen van gelijke omvang (tertielen). Daarmee wordt de relatieve positie van het gezamen-

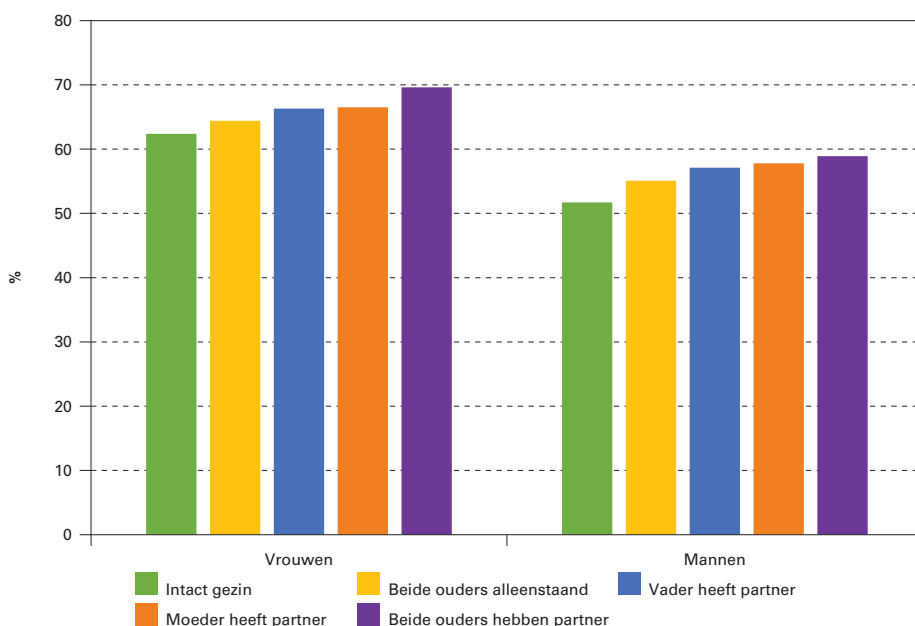
lijke gestandaardiseerde besteedbaar inkomen (dus bruto-inkomen verminderd met, betaalde inkomensoverdrachten (zoals partneralimentatie), premies inkomensverzekeringen, en ziektekostenverzekeringen, belastingen op inkomen en vermogen) van de ouders gemeten binnen de totale verdeling van alle particuliere huishoudens (op 31 december van het pre-examenjaar). Als de ouders niet meer getrouwd of samenwonend zijn, wordt het gemiddelde van de relatieve positie van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van beide ouders gebruikt. Om een beeld te geven van de bijbehorende bedragen: het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar jaarinkomen van een meerpersoonshuishouden eind 2012 kan worden ingedeeld in de categorieën tot 20.000 euro (onderste inkomensgroep), 20.000 tot 35.000 euro (middelste groep) en 35.000 euro of meer (bovenste groep). Voor meer details over de inkomensbestanddelen zie Van den Berg en van Gaalen (2018).

Figuur 3. Het percentage hbo-studenten dat uit huis is gegaan binnen 16 maanden na de start van de studie, naar de gezinsstructuur, in de periode 2007-2017

Bron: CBS.

Figuur 4. Het percentage wo-studenten dat uit huis is gegaan binnen 16 maanden na de start van de studie, naar de gezinsstructuur, in de periode 2007-2017

Bron: CBS.

minst vaak uit huis (zie figuren 3 en 4). De verschillen in uit huis gaan zijn aanzienlijk. Onder hbo-studenten bij wie beide ouders een nieuwe partner hebben gaat 33 procent van de vrouwelijke studenten en 22 procent van de mannelijke studenten uit huis tegenover respectievelijk 25 procent van de vrouwelijke en 15 procent van de mannelijke studenten uit intacte gezinnen. Onder wo-studenten is dit 70 procent (vrouwen) en 59 procent (mannen) vergeleken met 62 procent (vrouwen) en 52 procent (mannen). De verschillen tussen gezinsstructuren zijn het grootst onder hbo-studenten. Dit geeft aan dat hoe complexer de ouderlijke structuur in beide ouderlijk huizen, des te groter is de kans dat (vooral hbo-) studenten op zichzelf gaan wonen. De resultaten maken duidelijk dat de huizen van beide ouders een rol spelen. Dit komt waarschijnlijk doordat een groot gedeelte van de studenten wekelijks over de vloer komt of zelfs verblijft bij beide ouders, niet al-

leen de ouder bij wie hij of zij ingeschreven staat. Beide ouderlijke huizen kunnen dus een invloed hebben op hoe de student de thuissituatie ervaart.

Conclusie

Of studenten uit huis gaan tijdens hun studie hangt ten dele af van de gezinsstructuur waarin zij zijn opgegroeid. Studenten bij wie de ouders niet meer bij elkaar zijn gaan het vaakst uit huis. Na de invoering van het sociaal leenstelsel is het percentage studenten dat uit huis gaat gedaald. Deze daling is echter minder sterk voor wo-studenten uit niet-intacte gezinnen. In vergelijking met studenten uit intacte gezinnen kiezen zij na de invoering van het leenstelsel waarschijnlijk vaker voor lenen of een bijbaan om in hun onderhoudskosten te voorzien in plaats van bij de ouders blijven wonen. Ook het inkomen van de ouders speelt een rol in de beslissing om uit huis te gaan. Waar we bij intacte gezinnen zien dat het verband tussen het inkomen van de ouders en uit huis gaan niet evenredig is, zien we bij studenten uit niet-intacte gezinnen dat een hoger inkomen van de ouders op alle niveaus geassocieerd is met meer uit huis gaan. Dit lijkt te wijzen op een sterkere behoefte om uit huis te gaan onder studenten uit niet-intacte gezinnen. Mogelijk willen zij vaker uit huis en is voor hen het maken van die transitie daarom vaker afhankelijk van het hebben van afdoende financiële middelen van de ouders.

Tot slot, als we kijken naar de intacte en niet-intacte gezinnen zien we dat uit huis gaan vaker voorkomt in gezinnen waarbij minstens één van de ouders een nieuwe partner heeft. Mogelijk is het krijgen van een stiefouder een stressvolle transitie en heeft dit verschil te maken met de vaak ambivalente (stief)ouder-kindrelatie en bijkomende conflicten. Het hebben van een stiefouder kan het uit huis gaan ook vergemakkelijken omdat de biologische ouder daardoor niet alleen hoeft achter te blijven, nadat een (eventueel laatste thuiswonend) kind het huis verlaat. Helaas kunnen we deze verklaringen niet toetsen in dit onderzoek. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat vooral de eerste verklaring de meest plausibele verklaring is: kinderen uit stiefgezinnen gaan vaker uit huis vanwege de grotere gezinscomplexiteit en een verhoogde kans op conflicten.

Lonneke van den Berg, Universiteit van Amsterdam, e-mail: l.vandenBerg@uva.nl

Ruben van Gaalen, CBS en Universiteit van Amsterdam, e-mail: r.vangaalen@cbs.nl

LITERATUUR:

- Aquilino, W.S. (1991), Family structure and home-leaving: A further specification of the relationship. *Journal of Marriage and the Family*, 53(4), pp. 999-1010.
- Berg, L. van den en R. van Gaalen (2018), Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007-2016, *Statistische Trends*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Roest, A. en C. Harmsen (2013), Kinderen uit gebroken gezinnen gaan eerder uit huis, *Bevolkingstrends*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Jonge vluchtelingen en hun onderwijsprestaties

SANDER GERRITSSEN, MARK KATTENBERG & SONNY KUIJPERS

Wat zijn de effecten van de binnenkomstleeftijd van jonge vluchtelingen op hun latere onderwijsprestaties? Maakt het uit of je op 4- of op 12-jarige leeftijd Nederland binnenkomt voor de kans op het halen van een diploma in het hoger onderwijs? Hoe jonger, hoe beter is de conclusie van onderzoekers van het Centraal Planbureau. Het is een belangrijke extra reden om te streven naar kortere asielprocedures.

In 2014 en 2015 steeg het aantal vluchtelingen dat asiel aanvraag in Nederland sterk, wat gemeenten en de Rijksoverheid voor grote uitdagingen stelde. De arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen is namelijk zwak en blijft achter bij die van andere migranten of autochtone Nederlanders. Volgens internationaal onderzoek moet de oorzaak onder andere gezocht worden in hun onderwijspositie die slecht aansluit bij de eisen van de Nederlandse arbeidsmarkt. En uit ander onderzoek is gebleken dat hoe later een arbeidsmigrant een land binnenkomt, hoe lager het gevolgde onderwijsniveau en hoe slechter de integratie op de arbeidsmarkt. Maar geldt dat ook voor vluchtelingen? En zo ja, hoeveel maakt een extra jaar later binnenkomen dan uit voor je onderwijsprestaties? Is er een kritische leeftijdsgrens waarna binnenkomen nog schadelijker is dan daarvoor? Antwoorden op dit type vragen zijn relevant voor het onderwijsbeleid, bijvoorbeeld als de kans op een diploma sterk daalt vanaf een bepaalde binnenkomstleeftijd. Maar het onderzoek kan ook interessante inzichten geven voor de huidige asielprocedure. Immers, de helft van de asielkinderen komt via gezinshereniging binnen, en deze kinderen kunnen pas binnenkomen als minimaal één van de ouders een verblijfsvergunning krijgt (en derhalve vergunninghouder wordt). Als de asielprocedure voor een van de ouders wordt verkort, wordt daarmee ook de asielprocedure voor hun kinderen korter en uiteindelijk zou dit ook een snellere integratie mogelijk maken.

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft daarom de invloed van binnenkomstleeftijd op de onderwijsprestaties van jonge vluchtelingen met een verblijfstatus (vergunninghouders) bestudeerd. In dit artikel zullen we deze groep voor kort aanduiden als 'vluchtelingen' (dus vluchtelingen zonder verblijfstatus worden niet bestudeerd). Het onderzoeken van deze vraag is geen sinecure en dat blijkt ook uit de literatuur over de effecten van binnenkomstleeftijd voor de categorie van arbeidsmigranten. Een simpele vergelijking tussen (arbeidsmarkt)integratie van migranten van verschillende binnenkomstleeftijden zegt niet alles over het effect van de binnenkomstleeftijd. Het probleem is namelijk dat deze migranten niet per se onderling vergelijkbaar zijn. Neem bijvoorbeeld een migrant die op 5-jarige leeftijd vanuit Joegoslavië naar Nederland is gekomen in de jaren negentig. Als hij of zij vergeleken wordt met

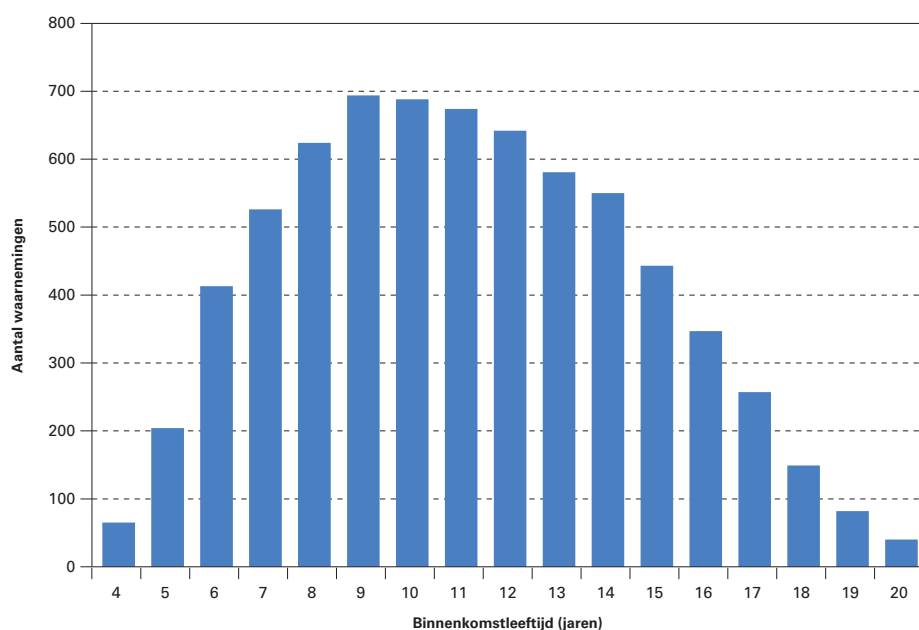
Foto: Astronomy & Society Group/Flickr

een migrant die op 12-jarige leeftijd uit Somalië is gekomen, dan hoeven verschillen in hun onderwijsniveau niet veroorzaakt te worden door het verschil in binnenkomstleeftijd, maar kunnen zij net zo goed te danken zijn aan het verschil in herkomstland. We hanteren daarom een aanpak uit de wetenschappelijke literatuur waarbij broertjes en zusjes met elkaar vergeleken worden. Deze methode is eerder ook succesvol toegepast bij studies naar de invloed van binnenkomstleeftijd voor arbeidsmigranten.

Onderzoek minderjarige vluchtelingen

Dit onderzoek heeft betrekking op vluchtelingen die tussen 1995 en 1999 in Nederland aankwamen en die bij binnenkomst twintig jaar of jonger waren. Om de invloed van binnenkomstleeftijd zuiver te meten, vergelijken we *kinderen binnen hetzelfde gezin*. Zij verschillen immers in de leeftijd waarop ze Nederland binnenkwamen, maar delen dezelfde gezinskenmerken en -omstandigheden die kunnen doorwerken op hun integratie binnen Nederland. Denk hierbij aan de timing

Figuur 1. Samenstelling van de onderzochte groep jonge vluchtelingen* naar binnenkomstleeftijd in Nederland, 1995-1999

*Totaal 6.979 vluchtelingen met broer of zus die waargenomen zijn op leeftijd 25 jaar.

van de migratie, de culturele achtergrond van de familie, de intelligentie en voorkeuren van de ouders, of bijvoorbeeld aan de duur van de asielprocedure en de regio van herkomst. Deze opzet betekent uiteraard dat we geen uitspraken kunnen doen over kinderen uit eenkindgezinnen, en ook niet over de alleenstaande minderjarige vluchtelingen, dus de kinderen waarvan de ouders niet naar Nederland zijn meegekomen.

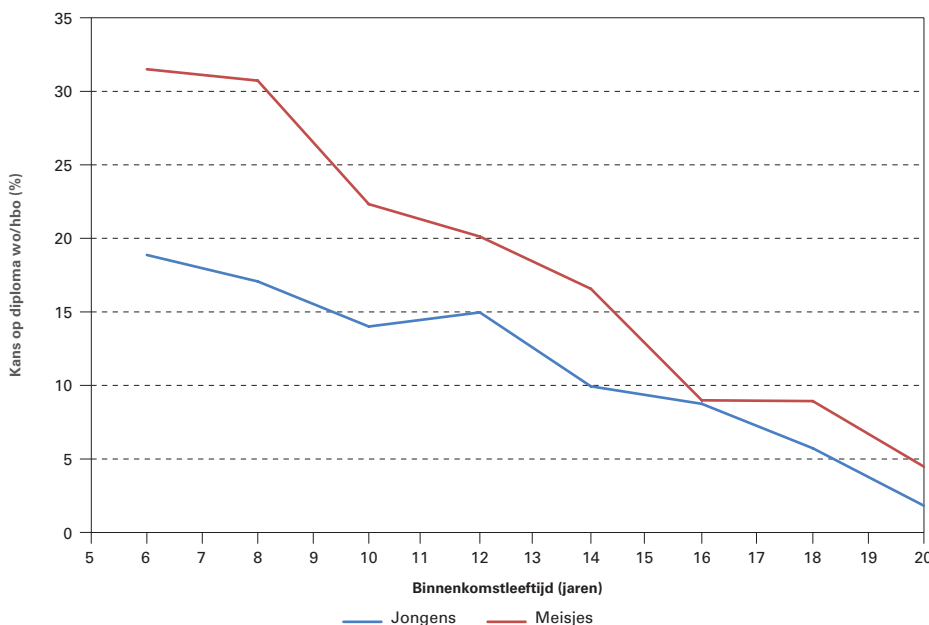
Via de gegevensbestanden van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hebben we alle jongeren achterhaald die zich tussen 1995 en 1999 als vergunninghouder in Nederland hebben geregistreerd. Hun onderwijsprestatie meten we tot en met 2015, beginnend vanaf 2001, via het al dan niet behaald hebben van een hoger-onderwijsdiploma (wetenschappelijk onderwijs of hbo) op 25-jarige leeftijd. Voor de dataset die in het

onderzoek is gebruikt zijn alle kinderen geselecteerd die 20 jaar of jonger waren bij binnenkomst en die minimaal één broer of zus hadden die ook 20 jaar of jonger was. De dataset bestaat dan uit bijna 7.000 jonge vluchtelingen, verdeeld over ruim 2.800 gezinnen. Iets minder dan de helft van hen is vrouw. De meeste vluchtelingen zijn gevlucht uit Afghanistan of Irak (meer dan 50 procent van onze dataset), gevolgd door voormalig Joegoslavië en Iran. Deze 7.000 personen vormen ongeveer 23 procent van alle vluchtelingen van 20 jaar of jonger in die periode. In figuur 1 staat het aantal in onze dataset waargenomen personen per binnenkomstleeftijd. In de dataset zitten relatief veel vluchtelingen met een binnenkomstleeftijd tussen de 6 en 16 en minder vluchtelingen met een binnenkomstleeftijd jonger dan 6 of ouder dan 16. Merk op dat in de gebruikte dataset geen personen zitten die op 3-jarige leeftijd of jonger naar Nederland zijn gekomen. Dit heeft te maken met het feit dat we de onderwijsprestaties op 25-jarige leeftijd meten, en deze variabele slechts beschikbaar is tot 2015. Een persoon die op 3-jarige leeftijd in 1995 is binnengekomen, is 25 jaar in 2016. En daar waren dus (nog) geen gegevens over beschikbaar. Een persoon die op 4-jarige leeftijd in 1995 is binnengekomen, is 25 in 2015. Daar hebben we wel gegevens over.

Kans op diploma hoger onderwijs

Uit het onderzoek blijkt dat vluchtelingen die op jongere leeftijd binnenkomen, significant vaker een hoger-onderwijsdiploma halen dan hun oudere broer of zus. De kans op het hebben van een hbo- of wo-diploma daalt met ongeveer 3,6 procentpunt voor elk jaar dat een vluchteling later binnenkomt. Als voorbeeld: een vluchteling die op 8-jarige leeftijd Nederland is binnengekomen, heeft een gemiddelde kans van 24 procent om een hoger-onderwijsdiploma te halen (ter vergelijking: de *gemiddelde* kans op een hoger-onderwijsdiploma voor een autochtone Nederlander is ongeveer 30 procent). Voor zijn drie jaar oudere broer die op 11-jarige leeftijd is binnengekomen is de kans dan lager, namelijk 13 procent ($=24 - 3 \times 3,6$) om een dergelijk diploma te halen.

Figuur 2. De relatie tussen binnenkomstleeftijd en de kans op een hoger-onderwijsdiploma voor jongens en meisjes

Dit effect van 3,6 procentpunt daling is min of meer constant: de kans op een hoger-onderwijsdiploma neemt praktisch lineair af naarmate men ouder wordt, en er zijn dus geen specifieke leeftijdsgroepen die sterk afwijken van dit patroon. Dit betekent dat we ook geen 'kritische leeftijd' hebben gevonden waarna de onderwijsprestaties sterk verslechteren. Deze conclusie blijft overeind als gekeken wordt naar de kans om ingeschreven te staan bij een hoger-onderwijsinstelling, het type diploma binnen het voortgezet onderwijs of het aantal jaar (nominaal) dat onderwijs gevolgd wordt.

Aanvullende analyses laten zien dat de invloed van de binnenkomstleeftijd sterker is voor meisjes dan voor jongens. Figuur 2 laat de onbewerkte data zien. De kans op het halen van onderwijsdiploma is bij elke binnenkomstleeftijd hoger voor meisjes dan voor jongens, maar neemt ook sterker af met de binnenkomstleeftijd. Als we dit verschil statistisch testen, dan blijkt het bin-

nenkomstleeftijdseffect voor meisjes ook echt significant sterker te zijn dan voor jongens. Een mogelijke reden hiervoor die in de literatuur wordt genoemd is dat migrantenmeisjes meer dan jongens door hun familie beschermd worden. Hierdoor komen ze mogelijk minder in contact met de samenleving in hun herkomstland (meisjes worden bijvoorbeeld thuis gehouden in plaats van dat ze naar school gaan). In dat geval maakt een jaar eerder binnenkomen in Nederland voor meisjes meer uit, omdat zij in de Nederlandse samenleving minder beschermd worden dan in het land van herkomst (meisjes gaan bijvoorbeeld vanwege de leerplicht in Nederland een jaar eerder naar school).

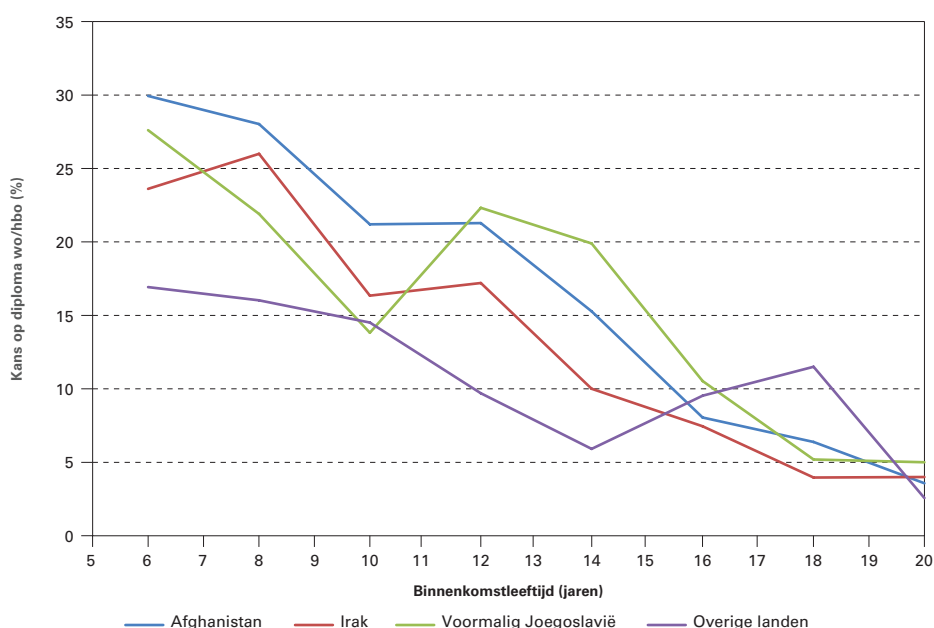
Figuur 3 splitst de diplomakans uit naar herkomstland. In deze figuur wordt de kans weergegeven voor mensen uit Afghanistan, Irak, voormalig Joegoslavië en de overige landen tezamen. Ondanks de verschillen in niveaus in de kans op een hoger-onderwijsdiploma, nemen we hier hetzelfde patroon waar voor alle groepen: hoe lager de binnenkomstleeftijd, hoe hoger de kans op een diploma. Uit statistische tests blijkt dat het effect van binnenkomstleeftijd niet statistisch significant verschilt met het land van herkomst; anders gezegd het maakt voor de kans op het behalen van een hoger-onderwijsdiploma niet significant uit waar de vluchteling vandaan komt.

Beleidsimplicaties

De binnenkomstleeftijd van jonge vluchtelingen is van grote invloed op hun onderwijsprestaties. Deze bevinding heeft belangrijke consequenties omdat onderwijs sterk de kans beïnvloedt op later arbeidsmarktsucces en daarmee ook de toekomstige sociaaleconomische positie van vluchtelingen. Dit onderstreept het belang om onderwijs een prominente rol te geven binnen het asielbeleid en om de toegankelijkheid van het onderwijs te vergroten, vooral voor kinderen die op latere leeftijd binnenkomen. Volgens de Onderwijsraad kan dit bijvoorbeeld door de inzet van schakelklassen en door vluchtelingen onderwijs te geven op brede scholen, omdat dit de doorstroom kan bevorderen.

Een aantal recente beleidsinitiatieven heeft dit inzicht al overgenomen en richt zich reeds op de in- en doorstroom van vluchtelingen binnen het onderwijs. Een gebrekkige beheersing van het Nederlands maakt het bijvoorbeeld moeilijk om te bepalen op welk onderwijsniveau een vergunninghouder thuishoort. Er zijn daarom diverse initiatieven gestart die proberen de taalbeheersing van de vergunninghouder beter inzichtelijk te maken, zoals het gebruik van doorstroomprofielen voor anderstaligen op het mbo. Ook zijn er samenwerkingsinitiatieven en schakelprogramma's waardoor vluchtelingen eenvoudiger kunnen wisselen van type onderwijsinstelling of binnen onderwijsinstellingen. Daarnaast ontvangen scholen in het primair onderwijs sinds ongeveer twee jaar extra geld voor tweedejaars nieuwkomers. Deze initiatieven verbeteren mogelijk de onderwijsprestaties van vluchtelingen, maar hun effectiviteit is nog niet onderzocht.

Figuur 3. De relatie tussen binnenkomstleeftijd en de kans op een hoger-onderwijsdiploma voor statushouders uit verschillende herkomstlanden

Tot slot zijn de resultaten van het onderzoek relevant voor de Nederlandse asielprocedure. Ongeveer de helft van de vluchtelingen die als kind ons land binnenkomt, doet dit via gezinshereniging. Deze vluchtelingen zouden gebaat zijn bij een kortere duur van de asielprocedure, omdat gezinshereniging nu pas mogelijk is als één van hun ouders een verblijfsvergunning heeft. Ons onderzoek laat zien dat de kans dat deze kinderen een diploma in het hoger onderwijs behalen toeneemt naarmate zij op jongere leeftijd ons land binnenkomen. Dus hoe korter de asielprocedure van de ouders, hoe jonger hun kinderen zijn bij binnenkomst en hoe groter de kans dat zij onderwijs op een hoger niveau afronden.

Sander Gerritsen, Centraal Planbureau,
e-mail: S.B.Gerritsen@cpb.nl

Mark Kattenberg, Centraal Planbureau,
e-mail: M.A.C.Kattenberg@cpb.nl

Sonny Kuijpers, Centraal Planbureau,
e-mail: S.Kuijpers@cpb.nl

LITERATUUR:

- Gerritsen, S., M.A.C. Kattenberg en S. Kuijpers (2019), The impact of age at arrival on education and mental health, CPB Discussion Paper, Den Haag: Centraal Planbureau.
- Onderwijsraad (2017), *Vluchtelingen en onderwijs. Naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit*, Den Haag: Onderwijsraad.

‘Kleine luyden’ waren vroeger ook echt klein

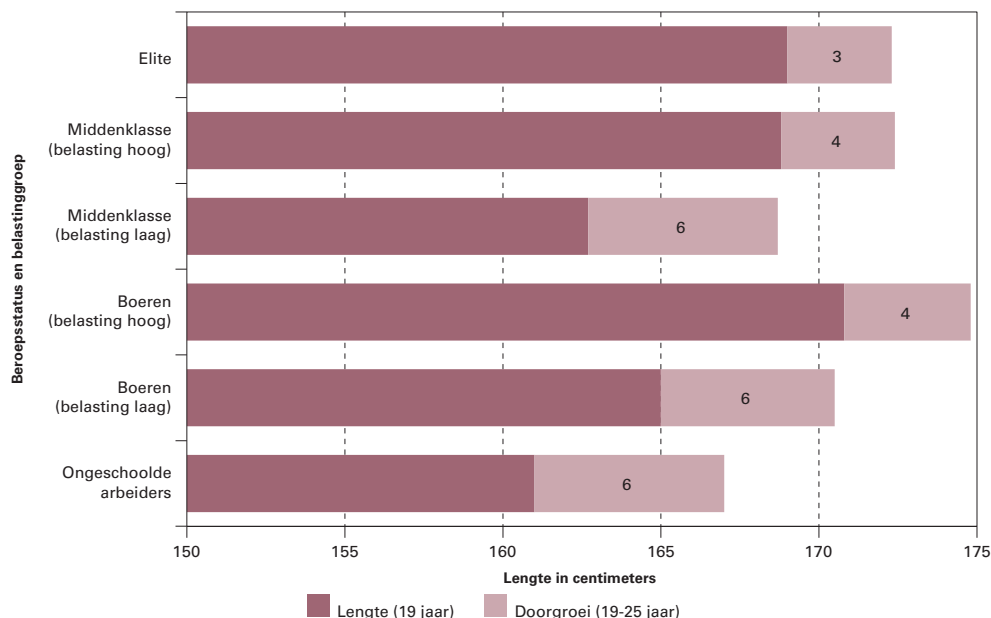
Tegenwoordig is aan de lengte van mensen niet meer af te lezen of iemand in welvaart opgroeide. Vroeger maakte de afkomst wel veel uit voor hoe lang men werd. Welvarende mannen waren groot en kleine luyden waren letterlijk klein.

De interesse in de verhouding tussen lichaamslengte en voeding is van alle tijden. In de negentiende eeuw bestond er intense belangstelling bij artsen voor de relatie tussen lengte en de omstandigheden waaronder men opgroeide. Vooral het lot van arbeiderskinderen trok hun aandacht. Inmiddels weten we dat erfelijkheid de belangrijkste factor is: 80 procent van de individuele verschillen in lengte kan verklaard worden door de lengte van de ouders. Het overige deel van de gemeten lengte kan vervolgens verklaard worden door externe factoren, zoals voeding. Vooral in negentiende eeuw was dit een belangrijke factor omdat de armoede toen groot was en arme kinderen opgroeiden met armzalig voedsel. Dat patroon sijpelde door in de lengte van mensen. In tegenstelling tot vandaag de dag hield de groei van mensen niet op rond hun 19de jaar. Late inhaalgroei was, zeker in de eerste helft van de negentiende eeuw, een normaal fenomeen. Later in de negentiende eeuw nam deze inhaalgroei af.

Een bijzonder inkijkje in lengteverschillen tussen sociale klassen biedt een gedetailleerde studie naar mannen uit het stadje Woerden uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Op basis van militaire keuringsgegevens van mannen die op hun 19de en voor een deel ook op hun 25ste levensjaar zijn gemeten kan men zien of afkomst enige invloed op de lengte had.

Een vergelijking van lengtes van de rekruten naar beroeps- en belastinggroep van de vader, leert dat de rekruten uit de elite en rijkere boerenstand relatief langer waren. Uitgesproken kort waren de zoons van ongeschoolde arbeiders; in Woerden vooral bestaande uit de werklui uit de steen- en pannenkokerijen. De kinderen die daar opgroeiden en vermoedelijk ook ingezet werden voor kinderarbeid, bleken op 19-jarige leeftijd gemiddeld 5 centimeter korter te zijn dan hun leeftijdsgenoten uit de rest van Woerden. Nadere studie leert dat het menselijk kapitaal van ouders – afgemeten aan het alfabetisme onder de ouders – van belang is. Rekruten waarvan de ouders hun handtekening niet konden zetten waren op 19-jarige leeftijd beduidend korter (3 à 4 cm) dan de rekruten van geleterde ouders. Maar ook leefomstandigheden waren bepalend: wie tijdens een cholera- of pokkenepidemie opgroeide liep een groeiachterstand op, waarbij de pokken de grootste sporen naliet: 3 centimeter korter. De gemiddelde doorgroei voor de door ons bestudeerde geboortecohorten lag op 5 centimeter. De onderstaande figuur laat zien dat de verschillen groot zijn: doorgroei cijfers kunnen van enkele tot bijna 10 centimeter uiteenlopen. De sterkste inhaalslag vond plaats onder de lagere klassen: de ongeschoolde arbeiders, de kleine boeren en lage middenklasse. Een sterke inhaalslag valt te zien bij de rekruten waarvan

De gemiddelde (mediane) lengte en doorgroei op 19- en 25-jarige leeftijd van mannelijke rekruten uit Woerden in de periode 1815-1871, naar beroepsstatus en belastinggroep van de vader

Bron: Beekink & Kok (2017).

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Nico van Nimwegen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Jaap Oude Mulders, redacteur Fanny Janssen (RUG), redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	demos.nidi.nl/ / www.nidi.nl
Abonnementen	gratis
Druk	Koninklijke Van der Most
Opmaak	www.up-score.nl

de vader vroeg overleed en, in iets mindere mate onder de kinderen die op jonge leeftijd al arbeid verrichtten. Al met al, blijkt uit deze studie dat afkomst een sterk stempel op de lengte drukte, wie het breed had en goed te eten kreeg werd langer dan iemand die opgroeide in armoede. Kleine lieden waren dan ook echt kleiner.

Erik Beekink, NIDI, KNAW en Rijksuniversiteit Groningen,
e-mail: beekink@nidi.nl

Jan Kok, Radboud Universiteit Nijmegen,
e-mail: j.kok@let.ru.nl

LITERATUUR:

- Beekink, E. en J. Kok (2017), Temporary and lasting effects of childhood deprivation on male stature. Late adolescent stature and catch-up growth in Woerden (The Netherlands) in the first half of the nineteenth century. *The History of the Family*, 22(2-3), pp. 196-213.